

XIX. Yüzyıl Ortalarında Bursa Medreseleri ve Müderrislerine Yapılan Yıllık Ödemelere Dair Bir Belge

Mefail HIZLI
Prof. Dr., UÜ. İlahiyat Fakültesi
mefailhizli@hotmail.com

Özet

Osmanlı medreselerinin Anadolu ve Rumeli coğrafyasındaki tespitleri kadar, bu medreselerde görev yapan müderrislere sağlanan imkanların ortaya çıkarılması da oldukça önemlidir. Bu makalede Osmanlıların ilk medreselerini inşa ettiği Bursa'da, XIX. yüzyıl ortalarındaki medreselerin ve müderrislere sağlanan imkanların derli toplu yer aldığı bir belgeden hareketle bazı değerlendirmeler yapılmıştır.

Abstract

A Document on the Madrasahs in Mid-Nineteenth Century Bursa and the Payments to Muderriss

In addition to identifying Ottoman madrasahs in Anatolia and Tracie, bringing to light the facilities provided for scholars of these schools is also important. In this article, some assessments have been made moving from a document showing the schools and the facilities provided to scholars in mid-nineteenth century Bursa, where first Ottoman madrasahs were built.

Anahtar Kelimeler: Bursa, medrese, müderris, ödemeler, XIX. Yüzyıl.

Key Words: Bursa, madrasah, muderris, payment, nineteenth century.

Giriş

Bursa Mahkeme Sicilleri arasında yer alan büyük boy defterlerden biri olan C 103/675'in 101ab varağında, bir başlık konulmadan doğrudan medreseler ile ilgili bir listeyle karşılaşılmaktadır. 1275/1858 yılına tarihlenen bu belgeden hareketle, Bursa merkezi ile İznik ve İnegöl'de bulunan medreselerin isimlerine ulaşılmakta, ayrıca bu medreselerde görevli müderrislere söz konusu dönemde yapılan yıllık aynî ve nakdi ödemelere dair son derece önemli bilgilere vâkıf olunabilmektedir. Eğitim-öğretim tarihimizin, yaklaşık bir buçuk asır öncesiyile ilgili dikkate değer ayrıntıları yakalayabildiğimiz bu belgenin önce orijinal biçimini günümüz harflerine aktarmak, sonra da bazı değerlendirmeler yapmak istiyoruz.

Belgenin Transkripsiyonu

“Cennet-mekân **Hazret-i Emîr Sultân** Efendimizin Bursa'da vâki' medrese-i münîfelerinin müderrisi mekremetlü efendinin muhassasât-ı seneviyyesi:

Vazîfe-i nakdiye yevmî 20 akçe, (senevî) 60 guruş

Hinta bedelen 48 kile fî 6, bahâ 288 guruş

Erz aynen 240 kıyye, pâre 70, bahâ 1020 guruş

Fodula yevmî 18 aded

Yekûn 1368 guruş

Cennet-mekân **Sultân Orhân Gâzî** Hazretlerinin Bursa'da vâki' medrese-i münîfelerinin müderrisi mekremetlü efendinin muhassasât-ı seneviyyesi:

Vazîfe-i nakdiye yevmî 112 akçe, (senevî) 336 guruş

Hinta aynen 90 kile, 23 guruş 22 pâre, bahâ 2119,5 guruş

Erz aynen 170 kıyye, 155 pâre, bahâ 657,75 guruş

Revgan-ı sâde 6 kıyye, 15,75 guruş, bahâ 94,5 guruş

Asel aynen 6 kıyye, 6 guruş, bahâ 36 guruş

Ber-mu'tâd yaylakiye 24 guruş

Fodula yevmî 72 aded

Yekûn 3268 guruş 30 pâre

Müşârun-ileyh Hazretlerinin **İznik**'de vâki' medrese-i münîfelerinin müderrisi mekremetlü efendinin muhassasât-ı seneviyyesi: 315 guruş

Muhassasât-ı mezkûreden başka her pencşenbe günleri haftalık nâmiyla beş vukiyye erz ve bir vukiyye revgan-ı sâde ve bir kıyye 'asel ve yarım vukiyye revgan-ı zeyt i'tâ olunarak imâret mesârifi defterinde kayd olunmakda bulunduğu.

Cennet-mekân **Hudâvendigâr Gâzi** Hazretlerinin Bursa'da vâki' medrese-i münîfelerinin müderrisi mekremetlü efendinin muhassasât-ı seneviyyesi:

Vazîfe-i nakdiye fî şehri 44 guruş, 12 eşhur, 524 guruş

Hinta aynen 360 kile, 21 guruş 15 pâre, bahâ 7695 guruş

Erz aynen 270 kıyye, 164 pâre, bahâ 1170 guruş

Revgan-ı sâde 55 kıyye, 15,5 pâre, 852,5 guruş

Asel aynen 21 kıyye, 6 guruş, 126 guruş

Hatab yük 1000 guruş, bahâ 1000 guruş

Ber-mu'tâd yaylakiye 19 guruş

Fodula yevmî 28 aded

Yekûn 11402 guruş

Cennet-mekân **Sultân Yıldırım Hân** Hazretlerinin Bursa'da vâki' medrese-i münîfelerinin müderrisi mekremetlü efendinin muhassasât-ı seneviyyesi:

Vazîfe-i nakdiye fî şehri 52 guruş, 12 eşhur, 630 guruş

Hinta aynen 1290 kile, 20 pâre, bahâ 25800 guruş

Şa'ir aynen 200 kile, 9 guruş 24 pâre, bahâ 1920 guruş

Erz aynen 100 kıyye, 144 pâre, bahâ 360 guruş

Üzüm aynen 45 kıyye, bahâ 180 guruş

Ber-mu'tâd yaylakiye 52,5 guruş

Fodula yevmî 40 guruş

Yekûn 28942,5 guruş

Müşârun-ileyh Hazretlerinin vakf-ı şerîfinden almak üzere **Vâiziye** Medresesi müderrisi mekremetlü efendinin muhassasât-ı seneviyyesi:

Vazîfe-i nakdiye yevmî 35 akçe, 105 guruş Hinta aynen 100 kile, 20 guruş, bahâ 2000 guruş

Şa'ir 100 kile, 9,5 guruş, bahâ 960 guruş

Fodula yevmî 6 imâret-i müşârun-ileyhden, 4 Orhân hazretlerinden (toplam) 10 aded

Yekûn 3065 guruş

Cennet-mekân **Çelebi Sultân Mehmed Hân** Hazretlerinin Bursa'da vâki' medrese-i münîfelerinin müderrisi mekremetlü efendinin muhassasât-ı seneviyyesi:

Ma'a lahm vazîfe-i nakdiye yevmî 196 akçe, 588 guruş

Hinta aynen 360 kile, 21 guruş 6 pâre, bahâ 7614 guruş

Hinta bedelen 990 kile, 20 pâre, bahâ 495 guruş

Şa'îr bedelen 240 kile, 10 pâre, bahâ 60 guruş

Erz aynen 820 kıyye, 142 pâre, bahâ 2911 guruş

Asel aynen 73 kıyye, 6 guruş, bahâ 438 guruş

Revgan-ı sâde 98 kıyye, 15,75 guruş, bahâ 1543,5 guruş

Badem 20 kıyye, bahâ 30 guruş

Bahârât ve yaylakiye ve bedel-i aş 140 guruş

Fodula yevmî 90 aded

Yekûn 14819,5 guruş

Cennet-mekân **Sultân Murâd Hân-ı Sâni** Hazretlerinin Bursa'da vâki' medrese-i münîfelerinin müderrisi mekremetlü efendinin muhassasât-ı seneviyyesi:

Vâzife-i nakdiye fî şehri 44 guruş, 12 eşhur, 524 guruş

Hinta aynen 610 kile, 22 guruş, bahâ 13908 guruş

Şa'îr aynen 120 kile, 9 guruş, bahâ 1080 guruş

Erz aynen 370 kıyye, 151 pâre, bahâ 1396,75 guruş

Revgan-ı sâde 72 kıyye, 6 guruş, 1044 guruş

Asel aynen 72 kıyye, 6 guruş, 432 guruş

Ber-mu'tâd yaylakiye 57,5 guruş

Fodula yevmî 30 aded

Yekûn 18452 guruş 10 pâre

Merhûm **'İsâ Bey** Hazretlerinin Bursa'da vâki' medrese-i münîfelerinin müderrisi mekremetlü efendinin muhassasât-ı seneviyyesi:

Vâzife-i nakdiye yevmî 73 akçe, 219 guruş

Hinta aynen 120 kile, 20 guruş, bahâ 2400 guruş

Şa'îr aynen 120 kile, 9,5 guruş, bahâ 1140 guruş

Murâd-ı Sâni Hazretleri İmâret-i 'Âmirelerinden fodula yevmî 6 aded

Yekûn 3759 guruş

Merhûm **Hamza Bey** Hazretlerinin Bursa'da vâki' medrese-i münîfelerinin müderrisi mekremetlü efendinin muhassasât-ı seneviyyesi:

Vazife-i nakdiye 270 guruş

Hinta 120 kile, 20 guruş, bahâ 2400 guruş

Şa'ir 60 kile, 9,5 guruş, bahâ 570 guruş

Yekûn 3240 guruş

Muhassasât-ı mezkûreye mahsûben vakf-ı müşârun-ileyhin karyesi hâsılâtından rakabe vechile senevî binbeşyüz guruşdan ikibin guruşa kadar hâsılât vukûbulmakda idüğü şerh verildi.

Merhûm **Bâyezîd Paşa** Hazretlerinin Bursa'da vâki' medrese-i münîfelerinin müderrisi mekremetlü efendinin muhassasât-ı seneviyyesi:

Vâzife-i akçe 23, 69 guruş

Hinta 120 kile, 20 guruş, bahâ 2400 guruş

Fodula yevmî 8 Yıldırım Hazretleri İmâretinden, 6 Çelebi Sultan Hazretlerinden (toplam) 14 aded

Yekûn 2469 guruş

Merhûm **İshak Paşa** Hazretlerinin İnegöl'de vâki' medrese-i münîfelerinin müderrisi mekremetlü efendinin muhassasât-ı seneviyyesi:

Hinta 120 kile, 20 guruş, bahâ 2400 guruş

Şa'ir 100 kıyye, 9,5 guruş, bahâ 950 guruş

İmâret-i müşârun-ileyhden fodula yevmî 12 aded

Yekûn 3350 guruş

Merhûm **Müftî Ahmed Paşa** Hazretlerinin Medresesi müderrisi mekremetlü efendinin muhassasât-ı seneviyyesi:

Yevmî 20 akçe, 60 guruş

Fodula yevmî 8 Çelebi Sultân Hazretlerinden, 12 Murâd-ı Sâni Hazretlerinden, 2 Orhân Gâzi Hazretlerinden (toplam) 20 aded

Bursa'da vâki' **Hançeriye** Medresesi müderrisi mekremetlü efendinin muhassasât-ı seneviyyesi:

Vazife-i nakdiye 50, lahm 30, 80 akçe, 240 guruş

Fodula yevmî 6 Yıldırım Hazretlerinden, 4 Çelebi Sultân Hazretlerinden (toplam) 10 aded

Bursa'da vâki' **Molla Yegân** Medresesi müderrisi mekremetlü efendinin muhassasât-ı seneviyyesi:

Vazîfe-i nakdiye fi şehri 17 guruş, 12 eşhur, 210 guruş

Sultân Yıldırım Hazretleri İmâret-i Âmirelerinden fodula yevmî 6 aded

Bursa'da vâki' ma'a't-tevliye **Kösec Ali Paşa** Medresesi müderrisi mekremetlü efendinin muhassasât-ı seneviyyesi:

İcâre-i musakkafâtdan muhassas vazîfe-i nakdiye 81 guruş

Çelebi Sultân Hazretleri İmâret-i Âmirelerinden fodula yevmî 6 aded

Ma'a't-tevliye **Sarrâfiye** Medresesi müderrisi mekremetlü efendinin muhassasât-ı seneviyyesi:

Vazîfe-i nakdiye 84 guruş

Fodula yevmî 2 Orhân Hazretlerinden, 3 Çelebi Sultân Hazretlerinden (toplam) 5 aded

Ferhâd Paşa Medresesi müderrisi mekremetlü efendinin muhassasât-ı seneviyyesi:

Fodula yevmî 2 Sultân Yıldırım Hazretlerinden, 5 Çelebi Sultân Hazretlerinden (toplam) 7 aded

15 Şa'bân (1)206 tarihli bâ-re'y-i hümâyûn müderrisi Karabâgî Sa'deddîn Efendi'ye tevcih şüd.

Lala Şahin Paşa Medresesi müderrisi mekremetlü efendinin muhassasât-ı seneviyyesi:

Vazîfe-i nakdiye 180 guruş

Orhân Gâzî Hazretleri İmâret-i Âmirelerinden fodula yevmî 2 aded

Gazzâzoğlu vakf-ı şerifinden **Çendik** Medresesi müderrisi mekremetlü efendinin muhassasât-ı seneviyyesi:

Vazîfe-i nakdiye 117 guruş

Orhân Hazretleri İmâret-i Âmirelerinden fodula yevmî 4 aded

Köseler Medresesi müderrisi mekremetlü efendinin muhassasât-ı seneviyyesi:

Çelebi Sultân Hazretleri İmâret-i Âmirelerinden fodula yevmî 3 aded

Molla Fenârî Medresesi müderrisi mekremetlü efendinin muhassasât-ı seneviyyesi:

90 guruş

İvaz Paşa Medresesi müderrisi mekremetlü efendinin muhassasât-ı seneviyyesi:

600 guruş

Orhân Hazretlerinden fodula yevmî 4 aded

İznik'de vâki' **Süleymân Paşa** Medresesi müderrisi mekremetlü efendinin muhassasât-ı seneviyyesi:

1500 guruş

Giridî nâm-ı diğer **Geyikli Ahmed Paşa** Medresesi müderrisi mekremetlü efendinin muhassasât-ı seneviyyesi:

3500 guruş

Kâdiriye Medresesi müderrisi mekremetlü efendinin muhassasât-ı seneviyyesi:

Fî şehri 13 guruş, 12 eşhur, 210 guruş

Ma'a't-tevliye **Perî Peyker** Medresesi müderrisi mekremetlü efendinin muhassasât-ı seneviyyesi:

İcâre-i musakkafâtdan muhassas vazîfe-i nakdiye 42 guruş

Esedîye Medresesi müderrisi mekremetlü efendinin muhassasât-ı seneviyyesi:

Vazîfe 21 guruş

Orhân Hazretlerinden fodula yevmî 4 aded

Molla-yı Cedîd Medresesi müderrisi mekremetlü efendinin muhassasât-ı seneviyyesi:

Vazîfe 51 guruş

Yıldırım Hazretlerinden fodula yevmî 2 aded

Arabiye Medresesi müderrisi mekremetlü efendinin muhassasât-ı seneviyyesi:

Vazîfe 51 guruş

Yıldırım Hazretlerinden fodula yevmî 4 aded

Ma'a't-tevliye **Hüsejin Paşa** Medresesi müderrisi mekremetlü efendinin muhassasât-ı seneviyyesi:

Vazîfe 58,5 guruş

Yıldırım Hazretlerinden fodula yevmî 3 aded

Ma'a't-tevliye **Kâsım Subaşı** Medresesi müderrisi mekremetlü efendinin muhassasât-ı seneviyyesi:

İcâre-i musakkafâtdan vazîfe-i nakdiye 69 guruş

Molla Husrev Medresesi müderrisi mekremetlü efendinin muhassasât-ı seneviyyesi:

Vazîfe 150 guruş

Hazret-i Emîr Efendimizden fodula yevmî 4 aded

Hüseyin Çelebi Medresesi müderrisi mekremetlü efendinin muhassasât-ı seneviyyesi:

Vazîfe 42, nukûddan 33 (toplam) 75 guruş

Hüseyin Erzincânî Medresesi müderrisi mekremetlü efendinin muhassasât-ı seneviyyesi:

Vazîfe-i nakdiye 114 guruş

Gökdere Medresesi müderrisi mekremetlü efendinin muhassasât-ı seneviyyesi:

Vazîfe-i nakdiye 40 guruş

Kara Mustafa Paşa Medresesi müderrisi mekremetlü efendinin muhassasât-ı seneviyyesi

Vazîfe-i nakdiye 60 guruş

Ma'a't-tevliye **Veled-i Abdurrahmân Medresesi** müderrisi mekremetlü efendinin muhassasât-ı seneviyyesi:

Vazîfe-i nakdiye 60 guruş

Şücâ'îye Medresesi müderrisi mekremetlü efendinin muhassasât-ı seneviyyesi:

Çelebi Sultân Hazretlerinden fodula yevmî 2 aded

Fiât-ı erzâk dâimü'l-evkât terakkî ve tedenniden hâli olmamağın bâlâ-yı defterde vaz' u terkîm kılınan erzâk fiâtı yetmiş beş senesi verilen muhassasâtın fiâtı vechiyle olub bir düziye itâ olunamayacağından işbu mahalle şerh verildi".

Belgenin transkripsiyonunu yaptıktan sonra bazı değerlendirmelere geçebiliriz.

XIX. Yüzyıl Ortalarında Bursa Medreseleri

Belgenin içerdiği bilgilerden yola çıkarak bir takım sonuçlar elde edilebilmektedir. Belgede yer alan listeye göre, Bursa'da otuz altı, İznik'te iki ve İnegöl'de de bir olmak üzere toplam otuz dokuz medrese aktif olarak hizmet vermekteydi. XIX. yüzyıl ortalarında Bursa'da eğitim-öğretim yapılan medreselerin listesi şu şekilde karşımıza çıkmaktadır:

1. Hazret-i Emir Sultan Medresesi
2. Sultan Orhan Gazi Medresesi
3. Hudâvendigâr Gazi Medresesi
4. Sultan Yıldırım Han Medresesi

5. Vâiziye Medresesi
6. Çelebi Sultan Mehmed Han Medresesi
7. Sultan II. Murad Han Medresesi
8. İsa Bey Medresesi
9. Hamza Bey Medresesi
10. Bayezid Paşa Medresesi
11. Müftü Ahmed Paşa Medresesi
12. Hançeriye Medresesi
13. Molla Yegân Medresesi
14. Kösec Ali Paşa Medresesi
15. Sarrafiye Medresesi
16. Ferhad Paşa Medresesi
17. Lala Şahin Paşa Medresesi
18. Çendik Medresesi
19. Köselers Medresesi
20. Molla Fenârî Medresesi
21. İvaz Paşa Medresesi
22. Geyikli Ahmed Paşa Medresesi
23. Kâdiriye Medresesi
24. Perî Peyker Medresesi
25. Eseye Medresesi
26. Molla-yı Cedîd Medresesi
27. Arabiye Medresesi
28. Molla Husrev Medresesi
29. Hüseyn Erzincanî Medresesi
30. Gökdere Medresesi
31. Hüseyn Çelebi Medresesi
32. Hüseyn Paşa Medresesi
33. Kasım Subaşı Medresesi
34. Kara Mustafa Paşa Medresesi
35. Vele-i Abdurrahman Medresesi
36. Şücaiye Medresesi
37. Sultan Orhan Gazi Medresesi (İznik)
38. Süleyman Paşa Medresesi (İznik)
39. İshak Paşa Medresesi (İnegöl)

Bursa Mahkeme Sicilleri'nde bulunan bu önemli belge incelendiğinde bazı hususlar fark edilmektedir. Öncelikle, otuz dokuz medresenin sıralandığı ve her bir medresede görev yapan müderrislere ayrılan tahsisatların zikredildiği bu belgede yer verilen ilk medrese Emir Sultan Medresesi'dir. Selâtin medreseleri dururken sultanların dışında biri tarafından yapılan bir medreseye ilk sırada yer verilmiş olması dikkat çekmektedir. Bunun en önemli sebebi, şüphesiz, Emir Sultan'ın Hz. Peygamber'in (a.s.) soyundan geliyor olmasıdır, denilebilir.

Emir Sultan Hazretlerinden sonra Orhan Gazi'yle başlayan beş padişahın Bursa'da yaptırdığı medreselerin sıralandığı belgede, daha sonra diğer medreselere geçildiği görülmektedir.

Belgeye Göre Müderrislere Sağlanan İmkânlar

Medreselerin statüleri bakımından herhangi bir bilgiye yer verilmeyen bu belgede, medresede görev yapan elemanlardan sadece müderris efendiye ayrılan yıllık tahsisat belirtilmektedir.

Belgede görüldüğü üzere, özellikle şehirde üst düzeyde eğitim-öğretim veren medrese müderrislerine tahsis edilen ücretler önce günlük, sonra da aylık maaşlar olarak gösterilmiş, sonra da yıllık rakamlar belirlenmiştir. Nakid olarak aldıkları ücretlerin dışında buğday (hunta), arpa (şair), pirinç (erz), bal (asel), yağ (revgan), üzüm, badem, baharat ve bazılarında da odun (hatab) verildiği anlaşılmaktadır.

Nakit olarak verilenlerin dışında sıralanan kalemler bazen "aynen" denilerek bunların kendisi verilmekte, bazen de "bedelen" notu düşülerek ya da herhangi bir not düşülmeyerek bunların maddi tutarının ilgili vakfın mütevellileri tarafından müderrislere ödenmekte olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca Çelebi Sultan Mehmed (Sultaniye) Medresesi örneğinde olduğu gibi, müderrislere yaylakiye ve "bedel-i aş" adıyla ek ödemeler de yapılabilmekteydi.

Müderrislere görevleri karşılığı verilen ücretlerin medreselere göre değiştiği görülmektedir. Bilindiği gibi medreselerin statüleri, daha başlangıçta, vakfiyelerinde müderrislere tahsis edilen miktarlar dikkate alınarak konumlanmaktaydı. Daha sonraki dönemlerde hayat şartlarının değişmesi, vakıfların ekonomik güçlerinin artması ya da farklı sebeplerle müderrislere yapılan ödemelerin miktarı değişmekteydi.

Müderrislere verilen yıllık nakit ve diğer ödemelere bakıldığında "guruş" olarak 1.368, 11.402, 14.819,5 ve 28.942,5 gibi miktarlara rastlanmaktadır. Bunlar, muhasebe defterlerinde dikkate alınan hesaplama yöntemiyle 360 güne bölüldüğünde günlük ücret ortaya

çıkılmaktadır. Bu da, müderrislere verilen gündelik ücretlerin vakfiyelerde belirlenenlerin çok daha üstünde bir rakama ulaşabildiğini göstermektedir. Selâtin medreselerinin dışındaki diğer medreseler için söz konusu belgede, genellikle sadece nakit ödemelere yer verildiği görülmektedir.

Müderrislere Fodula Tahsisi

Bu belgenin en dikkate değer yönlerinden biri de müderrislere günlük olarak verilen fodula sayılarıyla ilgili ayrıntıların bulunmasıdır. Bursa merkezinde imareti bulunmayan medreselerin müderrislerine değişik imaretlerden fodula tahsisi yapıldığı anlaşılmaktadır. Özellikle imaretleri bulunan selâtin vakıflarından yapılan bu tahsisatlara ilişkin önce bir tablo sunmak, daha sonra da bazı değerlendirmeler yapmak istiyoruz.

Müderrisin görev yaptığı medrese	Fodula tahsisi yapan imaretler					Toplam Adet
	Orhan	Yıldırım	Çelebi	Muradiye	Emir Sultan	
Vâiziye	4	6				10
İsa Bey				6		6
Bayezid Paşa		8	6			14
Müftü Ahmed Paşa	2		8	12		20
Hançeriye		6	4			10
Molla Yegân		6				6
Kösec Ali Paşa			6			6
Sarrafiye	2		3			5
Ferhad Paşa		2	5			7
Lala Şahin Paşa	2					2
Çendik	2					2
Köseler			3			3
Hacı İvaz Paşa	4					4
Esediyeye	4					4
Molla-yı Cedid		2				2
Arabiye		4				4
Hüseyin Paşa		3				3
Molla Husrev					4	4
Şücaiyeye			2			2
Toplam	20	37	35	18	4	114

Tablodan da anlaşılacağı üzere, XIX. yüzyıl ortalarında, Bursa merkezindeki medreselerin on dokuzuna belli başlı imaretlerden fodula takviyesi yapılmaktaydı. Şehir içindeki beş imareten

sağlanan bu imkân sayesinde on dokuz medresenin müderrisi için her gün toplam 114 fodula tahsis edilmişti. Müderrislerin, fodalaları, tasarruf hakkı kendilerinde olmak üzere dilediği gibi kullanma ve başkalarıyla paylaşma imkânları da vardı.

Tablo, fodula tahsisi bakımından en aktif imaretlerin Yıldırım ve Çelebi Sultan (Yeşil/Sultaniye), en az fodula yardımı yapan imaretin de Emir Sultan olduğunu açıkça göstermektedir. Bursa'da elbette bu beş imareten başka imaretler de vardı. Söz gelimi Hudavendigâr İmaretî'nin de bu tarzda fodalalar pişirdiği bilinmektedir.

Yine bu tablo sayesinde, günlük fodula istihkakının genelde 2-6 arasında değişen müderrislere karşın, her gün 10-20 arasında fodula verilen müderrisler de vardı. İlginç olan diğer bir husus da, özellikle 10-20 arasında fodula tahsisi yapılan müderrislere bu imkânın iki ya da üç imareten karşılanmış olmasıdır.

Sonuç

XIX. yüzyıl ortalarındaki Bursa medreselerine dair önemli bir liste sunan bu mahkeme sicil kaydının diğer dikkat çeken yönü, söz konusu dönemde şehir merkezinde ve kazalarındaki medreselerde görev yapan müderrislere verilen yıllık ödemeleri bir arada göstermesidir. Medrese tarihini yakından ilgilendiren bu belge, dönemin şartlarına göre oldukça dolgun ücretlerle görev yapan müderrislere, aynı ya da nakdi başka tahsisatlarda da bulunulduğunu açıkça göstermektedir. Vakıf muhasebe defterlerinde farklı biçimlerde kaydedilen bilgilerin, derli toplu bir şekilde bu belgeye yazıldığı anlaşılmaktadır. Osmanlı medrese tarihi bakımından son derece önemli veriler sunan bu belge, daha ziyade müderrislere sağlanan imkânları ele almaktadır. Belgede müderris isimlerine yer verilmemesi ise, medresede kim görev alırsa alsın, yapılan ödeme ve tahsisatların bir değişikliğe uğramadan devam ettirildiğini söylememize imkân vermektedir.

Belge metni:

Handwritten text in Arabic script, likely a manuscript or document. The text is arranged in several columns and rows, with some lines starting with numbers (e.g., 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100). The text appears to be a list or a series of entries, possibly related to a historical or administrative record. At the bottom of the page, there is a short paragraph of text.